

Zaštita prirode u BiH

BH MAGAZIN | JULI/SRPANJ 2015. | BESPLATNO

"Pružanjem finansijske pomoći u svrhu bolje opremljenosti OS BiH, ne bi se samo poboljšali sadašnji kapaciteti i njihovo osposobljavanje, već bi omogućilo EUFOR-u efikasnije djelovanje u oblasti obuke i mentorstva"

ORUŽANE SNAGE BiH

MNOGO

VIŠE

OD

VOJSKE

EUFOR-ov program za osposobljavanje i obuku

U ovom izdanju:

- 03 Uvod / Zapovjednik EUFOR-a**
- 04 EUFOR Događaji**
- 06 EUFOR / Intervju sa pukovnikom Martinom Trachslerom**
- 09 EUFOR/OSBiH / Dvostruka upotreba oružanih snaga**
- 10 EUFOR/OSBiH / „Dinamičan odgovor“
– Oslanjanje na iskustvo**
- 12 MOD BiH / Obilježavanje godišnjice poplava**
- 15 EUFOR / Intervju sa novim načelnikom Štaba EUFOR-a**
- 17 EUFOR/OSBiH / Program za osposobljavanje i obuku**
- 20 EU / Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju**
- 23 EUSR / Novoizabrani specijalni predstavnik EU
u BiH, ambasador Lars-Gunnar Wigemark**
- 24 EUFOR elementi / Projekti LOT
kuća iz Bratunca i Travnika**
- 26 BiH Danas / NVO “Duga”**
- 28 BiH Danas / Zaštita prirode u BiH**

Str. 04

Str. 10

Str. 12

Str. 20

IMPRESSUM

**Glavna komanda EUFOR-a
Ured za odnose sa javnošću**
Kamp Butmir, Sarajevo,
71210 Ilidža, Bosna i Hercegovina
E-mail: teme@eufor.europa.eu
Web: www.euforbih.org

ISBN 978-92-824-2740-8
doi 10.2860/22325

Posjetite nas na:

Uredništvo: Almina Bašić

Ured za odnose sa javnošću:

potpukovnik Alexander Pehr
major Ben Timpson
kapetan Nicolai Tschol

EUFOR fotografije: narednik Herbert Pendl

Štampa: AMOS GRAF d.o.o., Sarajevo

Ove se novine ne prodaju, ne podliježu porezu prema statutu o oružanim snagama, potpisano u Wright Pattersonu - Zračna baza Dayton, Ohio, SAD - 21. novembra 1995. godine.

ISBN 978-92-824-2740-8

OC-80-10-322-ENC

9 789282 427408

Poštovani čitatelji,

Kada se sjetimo ozbiljnih izazova sa kojima se sučeljavala Bosna i Hercegovina prošle godine, 2015. izgleda kao godina povoljnijih prilika za koje je, međutim, potrebno snažno opredjeljenje i sredstva.

Perspektiva EU postala je određenija sa novim pristupom EU za Bosnu i Hercegovinu, koji je otpočeo u prosincu 2014. godine. To je tijekom proteklih šest mjeseci dovelo do nekoliko konkretnih političkih koraka. Naime, u okviru ovog procesa, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju stupio je na snagu 1. lipnja i osnažio kretanje zemlje ka pridruživanju EU, a BiH je usvojila Plan reformi koji će, između ostalog, odgovoriti na pritužbe iznesene tijekom protesta u veljači 2014. godine.

Dok politički napredak dobija svoj oblik, na političku i sigurnosnu situaciju još uvijek mogu utjecati neki destabilirajući čimbenici. Politička eksploatacija napada na policijsku stanicu u Zvorniku ili nedavna rezolucija Narodne skupštine RS-a o raspisivanju referenduma o radu pravosudnih institucija na državnoj razini i ovlastima visokoga predstavnika su jasni znakovi kočenja političkoga napretka.

Ovakav razvoj događaja podsjeća nas na to koliko je važno baviti se ovim pitanjima na kojima treba svakodnevno raditi.

Program reformi i strukturalni dijalog o pravosuđu predstavljaju najprikladniji poligon za to. U tom smislu, ne samo osiguranje stabilnog i sigurnog okruženja, već i napredovanje zemlje u političkom, društvenom i gospodarskom pogledu, ostaje glavna zadaća Europske unije u BiH.

Uz potporu EUFOR-a u oblasti osposobljavanja i obuke, Oružane snage Bosne i Hercegovine pokazale su volju i odlučnost da odgovore na izazove. Dovoljno se samo prisjetiti njihovog neumornog djelovanja za vrijeme prošlogodišnjih poplava, kada

su njihovi pripadnici i pripadnice pokazale svoje ljudske i profesionalne kvalitete. Međutim, proces profesionalizacije i modernizacije OS BiH ograničen je proračunom, a ove zahtjevne aktivnosti ukazale su na to da je potrebno više opreme, finansijskih sredstava i ulaganja. Jednostavno rečeno, da bi OS BiH razvile svoj potencijal, potrebno im je dati sredstva za izvršavanje zadaća.

Pružanjem finansijske pomoći u svrhu bolje opremljenosti OS BiH, ne bi se samo poboljšali sadašnji kapaciteti i osposobljenost, već bi omogućilo EUFOR-u efikasnije djelovanje u oblasti obuke i mentorstva. Mi na raspolaganju imamo stručnjake iz 22 zemlje i mogli bismo osigurati dodatnu obuku iz velikog broja oblasti ako bi OS BiH mogle nabaviti potrebnu opremu.

Bosna i Hercegovina bi trebalo da bude ponosna na napredak koji su OS BiH ostvarile tijekom prošlog desetljeća. Premda su OS BiH relativno mlade snage, treba shvatiti da su za njihov razvoj potrebna sredstva kako bi nastavile dostizati međunarodne standarde.

**General-bojnik
Johann Liuf
Zapovjednik EUFOR-a**

Posjeta princeze Anne kampu Butmir

10. srpnja 2015. godine, Njeno Kraljevsko Visočanstvo, princeza Anne, posjetila je osoblje Europskih snaga (EUFOR-a) u kampu Butmir.

Zapovjednik EUFOR-a, general-bojnik Johann Luif, dočekaio je princezu s počasnom gardom, kao i predstavnicima NATO-a i Velike Britanije. Princeza je potom razgovarala s general-bojnikom Luifom, kao i zapovjednicom NATO-a, brigadnom generalicom Giselle Wilz, o ulozi EUFOR-a i NATO-a u Bosni i Hercegovini. Zapovjednica pri Kraljevskim zračnim snagama, odnosno viša nacionalna predstavnica Oružanih snaga Ujedinjenog Kraljevstva, Heather Millar, izjavila je: "Današnji susret u kampu Butmir s kraljevskom princezom predstavlja veliku čast i privilegiju za vojno osoblje Ujedinjenog Kraljevstva. Princeza je pokazala istinski interes za naš angažman, te iskazala kontinuiranu potporu Britanskim oružanim snagama širom svijeta. Njena posjeta gest je od velike vrijednosti, ali i veliki poticaj za moral našega osoblja koje djeluje unutar Britanskog kontingenta u Sarajevu".

Generalica Wilz nova zapovjednica NATO-stožera Sarajevu

Zapovjednik EUFOR-a general-bojnik Johann Luif zaželio je dobrodošlicu novoj zapovjednici NATO-štaba u Sarajevu, brigadnoj generalici Giselle M. Wilz, koja je nedavno preuzela dužnost od brigadnog generala Pettya. General-bojnik Luif je izjavio da je sretan što je upriličio dobrodošlicu brigadnoj generalici Wilz, rekavši "Kako je partnerstvo između EUFOR-a i NATO-a od suštinskog značaja i da se raduje nastavku uspješne suradnje". Ova dva stožera blisko surađuju i pružaju potporu razvitku Oružanih snaga Bosne i Hercegovine (OSBiH), još od njihovog osnivanja 2005. godine.

Načelnik za operacije Generalštaba Turske vojske u posjeti EUFOR-u

Načelnik za operacije Generalštaba Turske vojske, general-pukovnik Erdal Öztürk, posjetio je turski nacionalni kontingent koji djeluje u okviru misije Althea.

Tokom svoje posjete kampu Butmir, general-pukovnik Öztürk iskoristio je priliku za susret sa komandantom EUFOR-a, general-majorom Johann Luifom. General-major Luif zahvalio je general-pukovniku Öztürku za stalnu podršku Turske misiji EUFOR-a, posebno naglasivši veliki profesionalizam turskih vojnika koji se nalaze pod njegovom komandom.

Turska je, po broju vojnika, druga najveća zemlja od 22 koje učestvuju u EUFOR-ovoj misiji Althea. Turski oficiri drže ključna mjesta u Generalštabu EUFOR-a. Turski Timovi za vezu i osmatranje (LOT kuće), nalaze se u Zenici, Zavidovićima, Travniku, Jablanici i Livnu, a jedna turska četa je, također, dio Multinacionalnog bataljona.

Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine i UN uručili zahvalnicu EUFOR-u

Povodom godišnjice katastrofalnih poplava u Bosni i Hercegovini, Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine i Ured rezidentnog koordinatora Ujedinjenih nacija u Bosni i Hercegovini, uručili su predstavnicima EUFOR-a pismo zahvalnosti za pruženu pomoć tokom prošlogodišnje prirodne katastrofe. EUFOR je prošle godine pomogao evakuirati stanovništvo u poplavama pogođenim područjima. Nakon evakuacija, podrška EUFOR-a je nastavljena transportom robe i materijala do pogođenih područja širom BiH.

Tokom vježbe 'Združeni napor 14', rezervne trupe iz Slovenije, Austrije i Velike Britanije su učestvovala u aktivnostima otklanjanja posljedica ove prirodne

katastrofe. Zamjenik načelnika štaba EUFOR-a za operacije, pukovnik Savaš Celepoğlu, primio je certifikat u ime EUFOR-a i rekao kako je EUFOR uvijek spreman da pruži podršku stanovništvu u BiH.

Doprinos BiH svjetskom miru

Dokumentarni film "Bosna i Hercegovina – 15. godina sudjelovanja u operacijama potpore miru", predstavljen je nedavno bh. zvanicama, kao i predstavnicima međunarodne zajednice, među kojima je bila i delegacija EUFOR-a. Bosna i Hercegovina je do sada u mirovne misije poslala 1.000 vojnika, od čega 34 žene. Ministrica obrane Bosne i Hercegovine, Marina Pendeš, pozdravila je vojnike koji su dali svoj doprinos svjetskom miru služeći u misijama u Africi i Aziji. Ona je naglasila kako BiH, kao članica UN-a, učešćem u misijama pokazuje opredijeljenost njenih Oružanih snaga u zaustavljanju sukoba i uspostavljanju stabilnosti

u kriznim područjima. Prvi bh. vojnici išli su u Eritreju, Etiopiju, Kongo i Mali. Nakon uspostavljanja Oružanih snaga BiH, vojnici su išli i u Irak i Afganistan, gdje su pokazali veliko znanje, umijeće i sposobnost da mogu izvršavati izuzetno kompleksne zadatke.

Višak naoružanja i municije još uvijek goruće pitanje u BiH

Intervju sa specijalnim savjetnikom komandanta EUFOR-a za municiju, naoružanje i eksploziv - pukovnikom Martinom Trachslerom

Prisustvo viška municije i naoružanja u BiH moglo bi postati direktan rizik za ljudske živote. Osim toga, predstavlja i veliki administrativni i finansijski teret za Oružane snage BiH. U okviru reforme odbrane iz 2007. godine, definisani su obim, struktura, lokacije i oprema potrebna za potencijalnu upotrebu municije, naoružanja i eksploziva. Velike količine municije, naoružanja i malog oružja (puške i pištolji), kao i teškog naoružanja, nisu više od koristi, te se smatraju viškom. U 2008. godini je Sporazumom o konačnom raspolaganju svim pravima i obavezama na pokretnoj imovini, preneseno vlasništvo nad cjelokupnom pokretnom vojnom imovinom, uključujući naoružanje, municiju i eksploziv, na državu BiH (Ministarstvo odbrane).

U februaru 2013. godine, međunarodna zajednica (uključujući i ključne aktere - OSCE, UNDP, NATO i EUFOR, SAD, Švedsku, Austriju, Švicarsku, NPA-Norveška narodna pomoć, na osnovu inicijative tadašnjeg operativnog komandanta savezničkih snaga u Evropi i EUFOR-ve operacije Althea, komandanta generala Sir Alexander Richard David Shirreffa, dogovorili su zajednički cilj i program za tretman municije, naoružanja i eksploziva. Najvažnije je da se municija i eksploziv tretiraju u skladu sa međunarodnim standardima, te da se uspostavi cjelokupni životni ciklus nad njihovim upravljanjem.

Specijalni savjetnik za složena pitanja

Prije dvije godine, pukovnik Martin Trachsler imenovan je kao viši savjetnik komandanta EUFOR-a za pitanja naoružanja i municije i voditelj projekata EUFOR-ovih Mobilnih timova za obuku. Pukovnik je već od ranije, u prošlim misijama u BiH, dok je radio kao vojni ataše ambasade Švicarske, a kasnije i kao viši voditelj projekta EUFOR-ovog mobilnog tima za obuku, stekao veliko iskustvo i imao dobro razvijenu mrežu kontakata. "Od početka je bilo apsolutno jasno da BiH mora da preuzme odgovornost po ovom pitanju. MOD je uspostavilo različita tijela na strateškom i operativnom nivou. Ministar odbrane BiH preuzeo je vodstvo Strateškim komitetom, tijelom koje se sastoji od šefova međunarodnih aktera i on

Zajedno sa ostalim članovima međunarodne zajednice, EUFOR pruža stručne savjete u okviru svog programa za obuku i osposobljavanje, te podržava BiH u izgradnji njenih kapaciteta za upravljanje prekomjernim zalihama rashodovane municije i naoružanja. Da bi se omogućilo da ovaj važan projekat dobije stalnu podršku, EUFOR je imenovao specijalnog savjetnika koji je odgovoran za koordinaciju svih aktivnosti međunarodne zajednice i lokalnih vlasti o pitanjima naoružanja, municije i eksploziva.

savjetuje ministra”, objašnjava pukovnik Trachsler i dodaje da je zamjenik načelnika Zajedničkog štaba za resurse, trenutno general-major Senad Mašović, na čelu Koordinacijskog komiteta, koji je koordinacijsko tijelo na operativnom nivou. Radna grupa, koja koordinira i pruža relevantne informacije o svim projektima koji se tiču naoružanja, municije, minsko- eksplozivnih sredstava (NMI MES), također je uspostavljena.

Govoreći o osnivanju odbora na različitim nivoima, pukovnik Trachsler kaže kako su uspostavljene i dodatne tri radne grupe, pod vodstvom Koordinacionog komiteta. “Radnim grupama upravljaju Oružane snage, a bave se konkretnom realizacijom projekata. Te grupe su: radna grupa Krupa (depo za municiju), radna grupa Glamoč (uništavanje detonacijom) i radna grupa Doboj (uništavanje municije rasklapanjem)”, objašnjava on.

Šta se radi sa viškom municije?

Pukovnik Trachsler napominje da zastarjela municija može biti vrlo opasna: “Svi moramo biti toga svjesni. Stoga se mora uništiti, što je moguće prije. Višak ispravne municije može se donirati ili prodati. Sada je najveći izazov kako uspostaviti kapacitete i osposobiti ljude za pravilno upravljanje NMI MES-

om kako bi se pohranila municija u dobrom stanju, donirala ili prodala, a opasna uništila”, ističe on.

Nema jasnog uvida o uskladištenom NMI MES-u

“Jedan od naših ciljeva je da imamo 100%-tnu inventuru NMI MES-a. Taj proces je u toku. Svaki pojedinačni dio mora biti provjeren i zabilježen. Na taj način se selektira neupotrebjljiva municija. U bliskoj budućnosti, planiramo razviti kapacitete unutar Oružanih snaga za obavljanje hemijskih analiza za municiju i eksploziv. Trenutno se municija provjerava samo vizualno”, ističe pukovnik Trachsler.

Previše lokacija za skladištenje

Pripadnici OSBiH moraju osiguravati 17 različitih NMI MES lokacija. To je veliko opterećenje, veliki je broj skladišta, a njihovo održavanje je preskupo. “Naš cilj je postojanje samo 3 do 5 lokacija. Tri lokacije su, uz pomoć međunarodne zajednice, dovedene u sklad sa međunarodnim standardima, a vidjet ćemo šta se dešava sa drugima. Ipak, može se reći da je ukupan iznos municije potrebne za aktualne strukture Oružanih snaga BiH oko 6,000 tona. Ovaj iznos se može pohraniti na tri lokacije. Mišljenja sam da dodatne dvije nisu potrebne”, kaže on.

Opasna neupotrebjljiva municija mora biti

uništena

Pukovnik Trachsler kaže da je zbog različitih razloga proces uništavanja neupotrebljive, stare municije, zaustavljen tokom prethodnih godina. "Radi se o 600 tona godišnje, što je isuviše malo. Raspoloživi kapaciteti za uništavanje nisu u potpunosti iskorišteni. Prošle godine smo mogli poboljšati iznos od oko 1200 tona, a cilj nam je da ga ove godine udvostručimo na 2200 tona. To uključuje i donacije municije od oko 572 tone, koju BiH poklanja iračkim snagama za borbu protiv ISIS-a (ISIL-a)."

Višak NMiMES-a može se prodati

Govoreći o viškovima korisnog NMiMES-a koji se može prodati, pukovnik Trachsler objašnjava da postoje vrijedne zalihe, ali do sada nisu dobili jasnu sliku o tačnom iznosu. Transparentan proces koji je dogovoren od strane svih aktera, o prodaji NMiMES-a na međunarodnom tržištu, još uvijek ne postoji. To je nešto na čemu se radi. Prema tome, predstoji još mnogo posla kada se govori o ovoj temi, a resursi su ograničeni. "Veliki je izazov za Ministarstvo odbrane i Oružane snage BiH po pitanju rješavanja viška NMiMES-a. Čak šta više, raspoloživa sredstva za pakiranje materijala, osiguranje kamiona i mnogo drugih stvari potrebnih za upravljanje NMiMES-om, nisu dovoljna. Također, moramo uzeti u obzir da ovo nije jedino područje kojim Oružane snage, u tekućem procesu reformi, moraju da se bave. Ipak, važno

je reći da se BiH, sa svojim odgovornim agencijama, ovim problemom bavi aktivno", naglašava pukovnik Trachsler.

Važna uloga EUFOR-ovog Programa za obuku i osposobljavanje

Pukovnik Trachsler kaže da je najvažnije kako na najbolji način osigurati skladišta. "Prvi korak je bio osigurati obuku za stražare. Dodatno smo osigurali obuku za osoblje koje će rukovati municijom, skladištiti je i etiketirati. Kako ovaj opasni materijal, također, mora biti transportiran, organizovana je i obuka za pakiranje municije, bezbjedan utovar u kamione, ali i djelovanje u slučaju požara. Naše načelo glasi - obučiti i opremiti. Međunarodna zajednica stalno podržava proces upravljanja NMiMES-om svojim donacijama. Uz svaku novu doniranu opremu, kao što su viljuškari ili hemijski kompleti za analizu municije i eksploziva, mora se osigurati i obuka. Nakon obuke koja je realizirana od strane međunarodnih snaga, Oružane snage BiH je moraju implementirati unutar svojih nastavnih planova. Sretan sam što mogu reći da smo uspjeli uspostaviti centar za obuku unutar Komande za obuku i doktrinu (TRADOC). Bitno je da OSBiH imaju jasnu doktrinu za tretman NMiMES-om.

Mi im pomažemo na osnovu već postojećih ili koristeći UN i NATO standarde", zaključuje pukovnik Martin Trachsler.

Dvostruka upotreba oružanih snaga

Kako Oružane snage mogu pružiti podršku stanovništvu

EUFOR je prošloga mjeseca u Derventi, u okviru svog programa za obuku i osposobljavanje, organizirao obuku za djelovanje u slučaju prirodnih katastrofa, zaštite i spašavanja i pružanja vojne pomoći. Zajedno sa inženjerskim bataljonom Oružanih snaga BiH, civilne zaštite, policije, vatrogasne brigade i Crvenog križa, pripadnici mobilnih timova za monitoring iz Austrije i Slovenije izvodili su vježbu pružanja pomoći u prirodnim katastrofama pod nazivom "Prirodne katastrofe, zemljotresi - sanacija područja nakon poplava i zemljotresa". Milorad Simić, načelnik općine Derventa, rekao je da ova vrsta vježbe donosi napredak i povećava spremnost zajednice na prirodne nepogode. "Dobra saradnja lokalnih vlasti i oružanih snaga je od izuzetne važnosti. Pripadnici OS BiH su tokom prošlogodišnjih poplava pokazali visok stepen odgovornosti i hrabrosti što je u mnogome spriječilo veće katastrofe za civilno stanovništvo i privredne subjekte", rekao je on.

Dobar timski rad - ključ uspjeha

Zaštita, spašavanje i pružanje vojne pomoći prilikom prirodnih katastrofa dio su scenarija gdje jaka kiša i

zemljotres prijete stanovništvu jednog naselja pored rijeke Ukrine, u sjeveroistočnom dijelu BiH. U saradnji s vojnim i odjelima civilne zaštite, vatrogasne službe, te pripadnicima policije i Crvenog križa, osnovan je lokalni Krizni štab općine Derventa, koji je koordinirao cjelokupnom situacijom na terenu. Nažalost, u tom trenutku, stvarne vremenske prilike podudarale su se sa scenarijem, tako da se nivo pripremljenosti kriznog centra povećavao iz sata u sat.

Major Milan Kristović iz Slovenije rekao je da je EUFOR prošle godine započeo s obukom pripadnika Oružanih snaga čiji je završetak planiran zajedničkom praktičnom vježbom u oktobru/listopadu ove godine u Derventi. Cilj obuke je da se pripadnici Oružanih snaga osposobe da pomognu civilnim strukturama kada dođe do nepogoda. Major Kristović je dodao da je cijeli program obuke napravljen od strane EUFOR-a, a da će teoretski i praktični dio obuke biti upotpunjen opremom koja će biti donirana od strane SAD-a, u vrijednosti od preko milion dolara.

Šef Odjela civilne zaštite u Derventi, Dragoljub Kukić, naglasio je kako će u slučaju prirodnih katastrofa prioritet biti spašavanje stanovništva, a zatim uklanjanje posljedica katastrofe. Obuka će se realizirati u narednih nekoliko tjedana, ali će određene incidentne situacije praktično biti izvedene u oktobru/listopadu, kada će svi učesnici na terenu pokazati spremnost da reaguju u stvarnim vanrednim situacijama.

Dinamičan odgovor

- Oslanjanje na iskustvo

Vježba "Dinamičan odgovor" sa tematikom "Pomoć civilnim strukturama u slučaju poplava", održana je od 8. do 12. juna na Manjači. Vježba je imala scenario vrlo sličan stvarnim, prošlogodišnjim, razornim poplavama.

Civilno-vojna saradnja

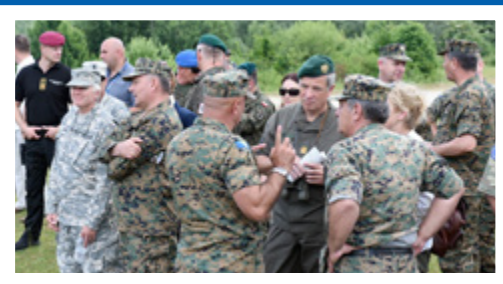
Prvi dio vježbe omogućio je komandnim timovima da u praksi pokažu kako treba djelovati u slučaju humanitarne katastrofe. Po prvi put, na ovoj vježbi su prisustvovali ne samo vojni, nego i pripadnici Civilne zaštite Republike Srpske i Federalne uprave civilne zaštite.

Zamjenik načelnika Zajedničkog štaba OSBiH, general-major Mirko Tepšić, o ovom novom kombinovanom pristupu izjavio je sljedeće: "Ovo je dobar način da se poboljša naša saradnja i koordinacija u izvršavanju zadataka koje smo sebi

zadali, nakon naučenih lekcija tokom prošlogodišnjih poplava. Ovo je bio primjer kako se saradnja sa civilnim organizacijama može poboljšati".

Impresivna demonstracija tehnika spašavanja

General-major Luif započeo je posjetu Manjači sastankom sa general-majorom Mirkom Tepšićem i brigadnim generalom Radovanom Ilićem, komandantom 6. brigade. Najprije je dobio informacije o planiranju, a zatim i samom izvršenju

vježbe, a kasnije je prisustvovao demonstraciji tehnika spašavanja od poplava. U vježbu su, osim pripadnika OSBiH, bili uključeni i članovi lokalnog planinarskog i rafting kluba.

Na kraju posjete, organizovana je i izložba u Centru za borbene simulacije OSBiH, objektu koji se intenzivno koristio tokom planiranja vježbe "Dinamičan odgovor".

Prisustvujući ovom događaju, general-major Luif je komentirao: "Ono što smo danas vidjeli je bilo vrlo impresivno. Veoma je važno imati ovakve vježbe kako bi bili spremni za realne krizne situacije. Kao komandant EUFOR-a, moram reći da sam veoma ponosan što smo međusobno sarađivali i što smo našim savjetima omogućili odličnu realizaciju ove zahtjevne vježbe".

Nadgledanje i mentorstvo

EUFOR je sa svojih 18 eksperata savjetodavnog tima, također sudjelovao u pomenutoj vježbi i to u područjima vezanim za vazdušne operacije i logistiku. Osoblje EUFOR-a prenosi znanje i iskustvo pripadnicima OSBiH koji su uključeni u provođenje vježbe. Na taj način im pružaju podršku u njihovom napretku i razvijanju sposobnosti djelovanja u incidentnim situacijama kakva je i ova simulacijska vježba odbrane od poplava.

Obilježena godišnjica poplava

Klizišta pokrenuta usljed nezabilježenih padavina u BiH, prošle godine, ostavila su stotine porodica bez domova, dok je na hiljade ljudi moralo se skloniti u susjedne zemlje. Ovo su bile najgore poplave u regionu ikada viđene.

Procijenjeno je da je preko 1.2 miliona ljudi, odnosno 40% stanovnika BiH, pogođeno najstrašnijim poplavama ikada zabilježenim u zemlji. Osim direktnih posljedica poplava, gdje je voda potopila desetine gradova i sela, bila je prisutna opasnost od klizišta, ali i minskih polja, kao i zaraznih bolesti. Desetine mrtvih, stotine koji su ostali bez kuća, milioni eura načinjene štete i prijetnja višegodišnje ekonomske krize. Katastrofalne poplave koje su zadesile Bosnu i Hercegovinu, kao i Hrvatsku i Srbiju, bile su najgore u njihovoj historiji.

OSBiH - Više od vojske

Oružane snage BiH (OSBiH) tada su pokazale izuzetnu hrabrost i nesebičnu angažiranost svih svojih ljudskih i materijalno-tehničkih resursa u akcijama spašavanja stanovništva zahvaćenog poplavama. Još od samog

početka vremenskih nepogoda u zemlji, Oružane snage dale su veliki doprinos u spašavanju ljudi ugroženih od poplava. 1,500 vojnika stalno je bilo angažirano u najkritičnijim područjima u državi, gdje su spasili desetine hiljada ljudi. Osam helikoptera, pedeset čamaca, desetine ambulantanah kola bili su svakodnevno angažirani na izvlačenju djece, žena, starih i iznemoglih lica.

Godišnjica velikih poplava je prilika da se podsjetimo na te događaje i na sve što su učinili pripadnici Oružanih snaga.

„Spasili smo 8.000 ljudi iz poplava, što zračnim putem, što kopnenim snagama, što čamcima. Odmah nakon njihovog spašavanja, upućivali smo ih u centre koje su pripremile civilne vlasti, a mnoge smo smjestili u naše vojarnje u Bileći, Tuzli, Zenici, u kojima smo primili preko 3.500 ljudi. U početku, kada je bilo nemoguće dopremiti i vodu i hranu i medicinske potrepštine, Oružane snage su zračnim putem dopremile preko 1.000 litara flaširane vode i hrane, a na kraju smo bili ti koji smo dali izravnu potporu civilnoj zaštiti u njihovom poslu. Mi smo izuzetno zadovoljni sa tim

General-pukovnik Anto Jeleč

prvim momentom, no uvidjeli smo da poplave neće biti kratkog daha, da će to potrajati duže, i kada smo završili sa poslovima pomoći u Maglaju i Doboju, onda smo se angažirali u Šamcu, Orašju, Brčkom, Bijeljini i slivu rijeke Save. Mogu da kažem da je to bilo učinkovito, ali pomoć koju smo dobili od susjednih zemalja, EUFOR-a, međunarodnih organizacija, bila je ogromna“, izjavio je general-pukovnik Anto Jeleč, načelnik Zajedničkog stožera OSBiH.

Naučene lekcije tokom poplava bit će korektiv u budućem radu kako bi se u datim okolnostima pojednostavile procedure za efikasnije djelovanje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine prilikom elementarnih nepogoda.

„Naučili smo puno i uvjerali se da su regulative koje regulišu upotrebu snaga, zahtjeve koje upućuju civilne strukture, odobrenja koja nam daju naši nadređeni spore i mi smo vrlo često bili na izvršenju zadaća prije nego dobijemo odobrenje i pomagali civilnom stanovništvu gdje to civilne strukture nisu mogle. Vježbu koju smo u tom periodu planirali sa EUFOR-om, zemljama iz okruženja, strukturama i dijelovima lokalne zajednice, a koja se trebala održati na Manjači kod Banje Luke, pretvorili smo u operaciju koja je imala za cilj otklanjanje posljedica katastrofe. Zaključili smo da su sami vojnici, njihova obučenost i hrabrost bolja strana Oružanih snaga, a da je oprema dosta zastarjela, dosta nepotpuna, nije prilagođena i da je neispravna, neoperativna! Izvukli smo pouke da treba temeljito da izmijenimo naše planove obuke, suradnje sa civilnim strukturama, i dobili smo potporu od svih relevantnih da ćemo u budućnosti biti bolje obučeni, pripremljeni i da će jedan od prioriteta biti nabavka opreme za ove potrebe“, zaključuje general-pukovnik Anto Jeleč.

EUFOR je nastavio sa misijom obuke i osposobljavanja pripadnika oružanih snaga za djelovanje u okolnostima elementarnih nepogoda, ali i u obnovi poplavama uništene infrastrukture. Komandant EUFOR-a objašnjava kako se misija, kada je u pitanju

Tokom poplava i u sanaciji posljedica pomoć EUFOR-a bila je dragocjena. EUFOR je u akciju spašavanja uključio svoje ljudske i tehničke resurse. Kako je komandant EUFOR-a generalmajor Luif izjavio, bila je to jedna od najvažnijih podrška koju su evropske vojne snage mogle pružiti civilnom stanovništvu koje je, prošle godine, bilo pogođeno poplavama. "Stavili smo na raspolaganje naše helikoptere, kao i jedinice na terenu. Imali smo sreću da smo tada imali dvije rezervne čete koje smo također stavili na raspolaganje, kao i dodatne helikopterske posade koje su mogle izvršavati dodatne zadatke", rekao je on.

otklanjanje posljedica poplava, nastavlja kroz obuku pripadnika Oružanih snaga. „Naši mobilni timovi iz Austrije i Mađarske pomažu inženjerskim jedinicama OSBiH u izgradnji mostova koji su uništeni tokom poplava. Također smo radili i na drugim projektima infrastrukture, kao što je popravljavanje cesta, obučavali smo vojnike kako sanirati posljedice klizišta, kako popraviti i učvrstiti obale rijeka, nakon

poplava. Dakle, veoma je važno da ove jedinice dobiju potrebno znanje, kako bi u budućnosti djelovale samostalno i kada to od njih zatraže civilne vlasti", zaključio je komandant EUFOR-a.

Saradnja sa EUFOR-om ali i drugim zemljama kada je u pitanju borba sa elementarnim nepogodama bit će nastavljena u budućnosti. Praksa je pokazala da se zajedničkim djelovanjem i solidarnošću može efikasno djelovati i dosta uraditi.

Načelnik Zajedničkog stožera, general-pukovnik Anto Jeleč, ističe važnost zajedničke obuke sa međunarodnim partnerima: "Iz naučenih lekcija proizilazi da ćemo u budućnosti sa EUFOR-om se zajedno obučavati, da ćemo zajedno sa partnerima iz regije, sa stožerom NATO-a, obezbijediti instruktore, ali i dio opreme koji će pomoći da u budućnosti opremimo naše oružane snage u onom dijelu gdje to nismo u stanju obezbijediti iz svog proračuna. Ne trebamo zaboraviti da je tijekom poplava bitno mjesto zauzimala briga o minskim poljima koja su pokrenuta slivovima rijeka u poplavnim područjima i na tom dijelu smo učinili puno napora", izjavio je general-pukovnik Jeleč.

Intervju sa novim načelnikom Štaba EUFOR-a Brigadni general Zoltán Mihócza

Brigadni general Zoltán Mihócza nedavno je preuzeo dužnost načelnika generalštaba EUFOR-a u Sarajevu. U ovom intervjuu istakao je značaj u pružanju podrške Oružanim snagama BiH, kroz program obuke i osposobljavanja, kao glavnog zadatka EUFOR-ove misije u Bosni i Hercegovini.

Govoreći o svojoj bogatoj karijeri, 35 godina u vojnoj službi, ogromnom iskustvu i visokom nivou obrazovanja koje je sticao u svojoj zemlji, ali i širom svijeta na prestižnim vojnim školama i akademijama, brigadni general Mihócza kaže kako se raduje izazovima koji ga očekuju unutar međunarodnog okruženja, kao novog načelnika Štaba EUFOR-a u BiH.

Brigadni general posebno je naglasio ulogu vojnika EUFOR-a koji su došli iz 22 različite zemlje koji služe u Bosni i Hercegovini, rekavši kako i oni daju podršku njenom putu ka EU. "Kao novi načelnik generalštaba u sjedištu EUFOR-a, počašćen sam što imam priliku da se obratim vama, građanima Bosne i Hercegovine. Potpuno sam svjestan teškoća koje su se morale prevazići na putu ka sigurnoj, stabilnoj i demokratskoj zemlji. Međutim, napredak je postignut i Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, koji je stupio na snagu prije nekoliko dana, predstavlja veliki korak naprijed u pravcu evropskih integracija, ali i prosperitetne budućnosti. Ipak, nisu samo EUFOR i međunarodna zajednica ti koji bi trebali da se osjećaju obavezni

da pomognu BiH na tom putu. Svako od vas treba da igra važnu ulogu u razvoju vaše zemlje", rekao je brigadni general Mihócza.

Zajedno do uspjeha

Ključna uloga EUFOR-a je da, kroz program osposobljavanja i obuke, osigura podršku Ministarstvu odbrane BiH i Oružanim snagama. Izuzetna saradnja sa Oružanim snagama BiH je vrlo dobro poznata. "Oružane snage BiH ostvarile su značajan napredak. U prošlosti su one bile korisnici podrške u smislu sigurnosti, a sada su one te koje je pružaju drugima. To je zaista jedan veliki korak naprijed. Saradnja između EUFOR-a i OS BiH je dobro uhodana. Od početka implementacije programa za obuku i osposobljavanje 2010., EUFOR je dao dobru podršku u razvoju ovog procesa. Ovim programom se vlastima u BiH pruža vojna, stručna i tehnička podrška. To se radi u bliskoj saradnji sa NATO-om, kroz mentorstvo, nadgledanje i savjetovanje Ministarstva odbrane i Oružanih snaga BiH kroz njihovu komandnu strukturu. Drugi aspekt ove saradnje odnosi se na humanitarne aktivnosti, a i na tom području smo postigli određene uspjehe. Obuka koju je EUFOR osigurao Oružanim snagama BiH pomaže im da brzo odgovore na krizne situacije, kao što su katastrofalne poplave prošle godine. Dakle, program obuke i osposobljavanja se nastavlja.

U martu smo potpisali Sporazum o mapi puta za 2016./2017. g. i identificirali dva dodatna područja za saradnju i obuku, a to su inženjerija i vojna policija. Time će se pomoći OS BiH da povećaju broj usvojenih vještina”, rekao je brigadni general.

Pružati pomoć kako bi BiH postala sigurnije mjesto za življenje

Osim podrške Ministarstvu odbrane i OSBiH, kroz program obuke i osposobljavanja, kroz zajedničke vježbe, brigadni general Mihócza podsjeća naše čitaoce na glavne ciljeve EUFOR-ove misije u BiH.

Naša misija i mandat počivaju na tri stuba. Prvi stub je sveobuhvatni pristup EU. Taj pristup uključuje i vojne i civilne aktivnosti, što znači da mi pomažemo OS BiH, i BiH u cjelini, da krenu naprijed ka punopravnom

članstvu u EU. Drugi stub, ili drugi dio, našeg mandata je izvršni mandat. To znači da pomažemo lokalnim vlastima da održe sigurno i stabilno okruženje za građane ove zemlje. Vrlo važna stvar za ovaj izvršni mandat je pregled situacije. Mi trebamo biti dobro informirani o dešavanjima na terenu. Zbog toga imamo veći broj LOT timova širom BiH, koji nam služe da “opipamo puls” situacije i na taj način razvijamo i održavamo dobre odnose sa građanima. LOT timovi imaju još jedan zadatak, a to je da pomažu lokalnim instruktorima da obrazuju lokalno stanovništvo o opasnosti od mina, da ih upozore na tu opasnost. Samo u prvih šest mjeseci ove godine, više od 1700 civila je učestvovalo u ovom programu. I naravno, tu je i treći stub, naš program za izgradnju kapaciteta i obuku, o kojem sam već govorio”, zaključuje brigadni general Mihócza.

Uspješno završena obuka na rijeci Suturliji

Obuka izvedena pod nadzorom EUFOR-ovog mobilnog tima, u okviru programa za obuku i osposobljavanje

Svoj veliki i značajan doprinos u pružanju pomoći civilnim strukturama tijekom poplava, dali su pripadnici Oružanih snaga BiH. Njihova pomoć, požrtvovanje i hrabrost, iskazani tijekom spašavanja ljudi i imovine, a potom i u saniranju posljedica poplava, na najbolji način su potvrdili značaj i ulogu OS i njihovo reagiranje na prirodne nepogode. Poplave su bile i prigoda da se u praksi primijeni znanje stečeno kroz raznovrsnu obuku, ali isto tako i prigoda da se unaprijedi sustav pružanja pomoći. Zato je i obuka pripadnika 6.pješačke brigade za intervencije prilikom elementarnih nepogoda, bila i prigoda za nove lekcije.

Obuka je izvođena na pritoci Vrbasa, Suturliji, a pod mentorstvom EUFOR-ovog mobilnog trening tima.

„Slučaj koji se ovdje desio jeste da je voda odnijela most, civili ne mogu da pređu sa jedne strane na drugu i naši specijalisti iz vojske trebaju sada te ljude da spase. Oni će to tako raditi što će napraviti odozgo tobogan od užeta, od stabala drveta će napraviti trokut-konstrukciju koja će ići preko rijeke i napraviti most od daske preko kojih će ljudi moći prelaziti sa jedne obale na drugu. Jako sam zadovoljan momcima koji su pokazali veliko znanje i interesovanje da nešto nauče i da na kraju naučeno i primijene“, izjavio je satnik Markus Wallner, zapovjednik EUFOR-ovog Mobilnog tima.

Program za obuku i osposobljavanje

Za pripadnike izviđačke satnije 6. pješačke brigade, učešće na ovoj obuci predstavlja značajan korak u njihovom osposobljavanju za što efikasnije ali i sigurnije djelovanje prilikom intervencija tijekom

elementarnih nepogoda. Naučene lekcije dobro će doći pripadnicima koji nisu imali iskustva u intervencijama, ali i ostalima da prošire znanje i povećaju razinu vlastite osposobljenosti.

Dojmovi učesnika obuke

„S obzirom da sam prvi put učestvovao u ovakvoj obuci, bilo mi je jako naporno, ali istovremeno i zanimljivo. Smatram da sam se obučio da spašavam unesrećene u alpinističkim uvjetima i koristim priliku da se zahvalim pripadnicima tima iz Austrije koji su uložili puno truda da sve ovo naučimo“, naglasio je narednik Dragan Šantor.

„Cilj ove obuke jeste da se u što kraćem periodu evakuise unesrećena osoba, uz minimum korištenja opreme i, naravno, poštujući sve elemente sigurnosti, jer je sigurnost uvijek na prvom mjestu“, rekao je satnik Enis Herić, zapovjednik izviđačke satnije 6. pješadijske brigade OSBiH.

„Imamo novu obuku, radimo danas, dakle, sa novom tehnologijom, odnosno tehnologijom koju oni upotrebljavaju. Koristimo što manje patenata, radimo sa improvizacijama, sa užadima, spuštamo unesrećene sa stijena, izvlačimo ih preko rijeke, pružamo civilima pomoć na bilo koji način, koji se može upotrijebiti, zavisno od situacije“, dodao je i stožerni narednik Miloš Prošić.

O značaju ove obuke i ulozi EUFOR-ovog mobilnog trening tima, kao i o samoj obuci koja je bila zahtjevnija i tražila punu spremnost i koncentraciju svakog sudionika, utiske je iznio i zapovjednik 6. pješadijske brigade, brigadni general Radovan Ilić. „Ova vježba, odnosno uvježbavanje je realizirano u izuzetno dobroj suradnji sa EUFOR-om, posebno sa savjetodavnim timom iz Tuzle, koji su nam priskočili u pomoć. To su pripadnici Oružanih snaga Austrije koji raspolažu sa izuzetno visokom razinom vještina po ovom pitanju, koji prenose znanje na naše vojnike, na naše izviđače, na naše pješadijce, koji će sutra biti u prilici, prije svega, da pruže adekvatnu pomoć u ovakvim situacijama. Ono što je nama najbitnije je da

po principu 'obučiti onoga koji će obučavati', to znanje koje se ovdje stekne, prenese na ostale vojnike, u okviru našeg bataljona, odnosno brigade“, zaključuje on.

Alpinističke tehnike u operacijama pomoći civilnim vlastima u slučaju prirodnih katastrofa, unaprijedili su i pripadnici Oružanih snaga BiH, uz stručnu pomoć EUFOR-ovog mobilnog trening tima, tijekom svibnja i lipnja, na padinama planine Konjuh i regiji Goražde.

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju - put ka dobijanju statusa kandidata za članstvo u EU

Jedan od glavnih ciljeva vanjske politike Bosne i Hercegovine je pristup punopravnom članstvu u Europsku uniju. Potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) 16. lipnja 2008. godine, bila je tek jedna trećina prijedelog puta BiH ka EU. Sedam godina kasnije, ministri spoljnih poslova Europske Unije odlučili su da aktiviraju Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju sa Bosnom i Hercegovinom. 1. lipnja 2015. godine, SSP konačno je stupio na snagu. To znači da bi napredak BiH prema kandidatskom statusu i punopravnom članstvu trebao biti mnogo brži.

BiH spremna za članstvo u EU – ili početak jedne bajke?!

SSP bi trebao omogućiti napredak u odnosima BiH s EU-om, te bi trebao dati pozitivan stimulans za nastavak socio-ekonomskih, pravosudnih i drugih potrebnih reformi za integraciju zemlje u EU. Glavni cilj sporazuma je omogućiti zemlji da se pripremi za buduće članstvo u EU. Od sada, to bi trebalo biti glavni okvir za odnose između EU i BiH. Njegovo stupanje na snagu treba povećati povjerenje domaćih, kao i stranih investitora. Kompanije iz BiH, ali i EU, će imati pristup novim tržištima, poboljšat će se poslovne mogućnosti, što bi trebalo voditi ka ekonomskom rastu i zapošljavanju.

Iako su lokalni političari dali prilično euforične primjedbe, rekavši kako je to veliki korak BiH ka Europi, još uvijek postoje sumnje stanovništva koje kaže da sve to opet zavisi od političara i njihove spremnosti da usvoje nove zakone i uvedu reforme. Zato nije ni iznenađujuće što većina stanovništva nije tako euforična.

Najbolji mogući scenario!

Nakon stupanja na snagu SSP-a, za očekivati je da BiH podnese zahtjev za članstvo. Godinu dana kasnije, pozitivan odgovor bi mogao doći i BiH bi mogla da dobije status kandidata. *Acquis communautaire* (pravna tekovina EU), koji uključuje sve EU ugovore i zakone, se dobija odmah kada počnu pregovori, što bi se moglo dogoditi dvije godine kasnije. Na primjer, Hrvatska je dobila *Acquis* 2004. i on se sastojao od 35 poglavlja. Ta poglavlja se sastoje od oko 1.500 uputa o tome kako uskladiti zakone jedne zemlje sa zakonima EU. Devet godina kasnije, susjedna Hrvatska postala je članicom EU (2013.). Pregovori o članstvu BiH trebali bi da se završe za desetak godina, što bi značilo da bi BiH mogla postati članicom EU u 2025. godini?!

Iako je vrlo teško za bilo koga da daje bilo kakve prognoze, u stvarnosti je najvažnije da se prvo dobije status za članstvo. Danas je BiH daleko od europskih standarda, kada govorimo o njejoj ekonomiji, prije svega zbog loših propisa i nedostataka u kreiranju makroekonomske, industrijske i razvojne politike. Država, entiteti, županije, gradovi, općine – bit će teško organizirati transpoziciju i efikasnu primjenu zakonodavstva EU, kako bi se postigao sporazum o pravilnom predstavljanju EU u pregovorima, ali i pratiti implementaciju preuzetih obaveza. Dobijanje zelenog svjetla za kandidaturu BiH sigurno neće biti jednostavno. Ali, ako bude političke volje, sav ovaj proces mogao bi ići mnogo brže.

Opredijeljenost EU-a da pomogne ljudima u Bosni i Hercegovini da ispune svoje težnje

SSP znači da se zemlja obvezala da će poduzeti mjere i uvesti reforme koje će je na kraju pretvoriti u modernu i prosperitetnu demokraciju, nudeći svojim građanima mogućnost da žive kvalitetan život. Stvorit će se nova radna mjesta, a mlada radna snaga će pomoći ekonomski razvoj zemlje. Povećana suradnja sa drugim europskim zemljama značit će napredak u ključnim područjima kao što su borba protiv organiziranog kriminala i rješavanje prekograničnih ekoloških problema.

Iako BiH još uvijek čeka dug put, nova faza u odnosu sa EU počinje. Građani Bosne i Hercegovine pokazali su jaku želju za promjenom i nadati se da s ovim sporazumom, njihova budućnost napokon može započeti.

Osnovni elementi SSP-a su:

- Promoviranje slobode kretanja roba
- Stvaranje efikasnih institucija
- Razvoj tržišne ekonomije
- Smanjenje kriminala i korupcije
- Razvijanje demokratije, ljudskih prava i neovisnih medija
- Poboljšanje transportne infrastrukture

Počinje novo poglavlje za BiH

Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između EU i Bosne i Hercegovine (BiH) stupio je na snagu. SSP uspostavlja blisko partnerstvo između EU i BiH i produbljuje političke, ekonomske i trgovinske veze između dvije strane sporazuma. Od sada će SSP biti glavni okvir koji uređuje odnose između EU i BiH, sa ciljem da dodatno pripremi zemlju za buduće članstvo u EU.

“Današnje stupanje na snagu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju je korak na putu Bosne i Hercegovine ka EU. Počinje novo poglavlje. Politička jasnoća, odlučni potezi i pravo, koordinirano djelovanje institucija na svim nivoima su sada potrebni za razvoj i provedbu reformi. Opipljivi rezultati će biti od temeljne važnosti kada Vijeće bude razmotralo budući zahtjev za članstvo. Ogromna većina građana BiH želi da se njihova zemlja pridruži EU i vodstvo zemlje treba da udvostruči svoj angažman i ispuni očekivanja građana”, rekla je Federica Mogherini, visoka predstavnica za vanjske poslove i sigurnosnu politiku i potpredsjednica Europske komisije.

“Stupanje na snagu SSP-a pozdravljam kao definirajući trenutak u odnosima između EU i Bosne i Hercegovine i kao sporazum koji čvrsto stavlja BiH na put pristupanja EU. U isto vrijeme, SSP donosi nove odgovornosti koje proizlaze iz provedbe i koje trebaju ispuniti vlasti BiH. Europska komisija neće štedjeti napore da pomogne vlastima ove zemlje u provedbi potrebnih reformi,” rekao je Johannes Hahn, komesar za europsku politiku susjedstva i pregovore za proširenje.

Odnosi između EU i BiH na kvalitetnijem nivou

SSP će konkretnije nadograditi odnose između EU i BiH kroz uspostavu namjenskog institucionalnog okvira: Vijeća za SSP, Odbora i sektorskih pododbora SSP-a; Parlamentarni odbor za SSP će biti uspostavljen između Europskog parlamenta i Parlamentarne skupštine BiH. Stupanje na snagu SSP-a će, također, povećati povjerenje domaćih i stranih investitora u zemlji. To će bosanskohercegovačkim preduzećima omogućiti pristup tržištu EU, a preduzećima iz EU tržištu BiH, što će stvoriti uslove za bolje poslovne mogućnosti za sve poslovne subjekte iz EU i BiH te će potaknuti privredni rast i zapošljavanje.

Konačno, SSP će također doprinijeti progresivnom usklađivanju bh. standarda i zakonodavstva sa zakonodavstvom EU, od čega će građani BiH imati vidljivu korist kroz kvalitetnije, zdravije i sigurnije proizvode. Dio SSP-a u pogledu trgovine je već stupio na snagu 1. srpnja 2008. godine, u okviru Privremenog sporazuma. Prvi sastanak Vijeća za stabilizaciju i pridruživanje treba biti održan u drugoj polovici 2015.

Novoizabrani specijalni predstavnik EU u Bosni i Hercegovini

Ambasador Lars-Gunnar Wigemark nedavno je imenovan za specijalnog predstavnika EU u Bosni i Hercegovini i šefa Delegacije Evropske unije u Sarajevu. Lars-Gunnar Wigemark ima 30 godina iskustva u švedskoj i evropskoj diplomatiji.

Bosna i Hercegovina treba potpuno opredjeljenje za budućnost u Europskoj uniji

Bosna i Hercegovina je europska zemlja, koja može i hoće postati članica Europske unije. To je jasno. Ali kada će se to tačno dogoditi ovisi o brzini i učinkovitosti domaćih vlasti i lidera u provođenju potrebnih reformi za napredak zemlje na njezinom putu pristupanja EU. Reforme i jesu suština nedavno usvojenog novog pristupa Europske unije u Bosni i Hercegovini. Naime, putem izmjena u redoslijedu ispunjavanja uslova tokom procesa, fokus je sada na ostvarivanju stvarnog napretka na konkretnim reformama, unaprjeđenju života ljudi u zemlji i modernizaciji države za ispunjavanje standarda EU i zahtjeva članstva u EU. Samo na taj način se može okončati začarani krug političke i ekonomske stagnacije u Bosni i Hercegovini.

Svi se slažemo da ste vi, građani Bosne i Hercegovine, predugo čekali rezultate vaših vlasti. Građani zaslužuju da imaju koristi od članstva u Europskoj uniji i prednosti koje s tim dolaze. Lopta je sada na vašem dijelu terena, a da bi se lopta pokrenula, potrebno je djelovati.

Umjereni sam optimista kada je riječ o mogućnosti ostvarivanja istinskog napretka u narednih nekoliko godina. Ali istovremeno trebamo biti realni vezano za izazove pred nama. Proces reforme neće biti lagan i zahtijevat će brojne teške odluke. Međutim, vjerujemo da su reforme vezane za EU pravi odgovor kako bi se Bosni i Hercegovini osigurala pozitivna perspektiva za njenu budućnost.

Zašto je perspektiva članstva u EU i program reformi tako važan za Bosnu i Hercegovinu? Želim ukratko istaknuti dva glavna problema u tom pogledu, od kojih su oba od suštinske važnosti za budućnost ove zemlje.

Prije svega, potrebno je osnažiti privredu za unaprjeđenje životnog standarda i pronalazak zaposlenja. Statistike pokazuju koliko je situacija teška. Preko 60% mladih nema zaposlenje, a stotine hiljada su nezaposleni, što predstavlja

ogromnu propuštenu priliku za zemlju sa toliko mnogo potencijala.

Socioekonomske reforme pokrenute od strane Europske unije u okviru Sporazuma za rast i zapošljavanje i podržane od strane međunarodnih finansijskih institucija pripremljene su kako bi privredi osigurale ono što je očajnički potrebno. Na primjer, treba unaprijediti poslovno okruženje za privlačenje investicija i poticanje rasta, te ukloniti prepreke radnim mjestima kako bi se olakšalo zapošljavanje novih radnika u privatnom sektoru.

Drugo, napredak na putu priključenja EU zahtijeva da Bosna i Hercegovina i njene različite razine vlasti rade zajedno efikasnije i učinkovitije. Hitno je potreban snažniji duh solidarnosti i uzajamne saradnje između političara i vlasti u ovoj zemlji. Umjesto stranačke politike ili politike podjela, potrebno je postići zajednički dogovor o prioritetima i aktivnostima koje su u svačijem zajedničkom interesu. Na primjer, za potpuno iskorištenje prednosti finansijske podrške EU-a, zemlja treba imati jedinstven glas u svojim odnosima s EU, putem učinkovite koordinacije. U ostvarivanju ovog cilja, od ključnog su značaja politička volja i sposobnost.

Međutim, učinkovita koordinacija ne znači odustajanje od ovlaštenja ili nadležnosti ali znači da je potreban novi način vođenja zajedničkih poslova, kako se politika često karakterizira. A ako politika bude vodeća na ovom putu, uvjeren sam da će i drugi dijelovi društva slijediti ovaj primjer i vidjeti pozitivne učinke bliže saradnje između naroda Bosne i Hercegovine.

Sada je pravo vrijeme da se djeluje po ovim i drugim prioritetima. Vaši susjedi u regiji se približavaju EU, a Bosna i Hercegovina zaostaje. To ne mora biti tako jer zajedno moramo promijeniti tu sliku i stvoriti zamah za promjenu koja vodi u bolju budućnost. EU je postigla mnogo u svojoj povijesti do danas, bilo da je to mir između zemalja ili pravednije i prosperitetnije društvo. Želimo to podijeliti s građanima ove zemlje.

Nadam se da mogu računati na Vašu aktivnu i glasnu podršku na europskom putu Bosne i Hercegovine!

Novo igralište za najmlađe u Srebrenici

Projekat austrijskog CIMIC-a

Komandant Austrijskog kontingenta EUFOR-a, pukovnik Jürgen Wimmer, i zamjenica načelnika Općine Srebrenica, Biljana Rakić, nedavno su u Srebrenici otvorili novoizgrađeno igralište u vrtiću "Poletarac". Sredstva za izgradnju igrališta od 20.000 KM uručio je austrijski Odjel za civilno-vojnu saradnju (CIMIC) koji djeluje pri EUFOR-ovoj misiji u Bosni i Hercegovini. Osim igrališta, osigurana su i druga sredstva neophodna za funkcioniranje vrtića, kao što je didaktički materijal. Vrtić "Poletarac", koji čini centralni vrtić u gradu i dvije područne igraonice u Skelanima i Potočarima, pohađa oko 100 mališana. Otvorenju su prisustvovali predstavnici OHR-a iz Bratunca, Ministarstva za obrazovanje i lokalni mediji.

Sve je počelo u oktobru prošle godine na sastanku između EUFOR-ovog Tima za vezu i osmatranje (LOT) iz Bratunca i direktora vrtića u Srebrenici. Nakon što su pripadnici austrijskog LOT-a primijetili da je igralište pored vrtića u iznimno lošem stanju, ali i opasno za djecu, održali su sastanak sa gradonačelnikom Srebrenice. Razgovarano je o tome

kako austrijski tim za civilno-vojnu saradnju (CIMIC), na čelu sa poručnikom Andreasom Grassbergerom, može pomoći, kako bi se ono dovelo u bolje stanje. Naredni projekat, koji je finansiran od strane privatnih i korporativnih donatora, uključivao je izgradnju vanjskog igrališta s ljuľačkama, toboganima, kulama za penjanje, kao i veliki pješćanik. Formirano je i partnerstvo između vrtića u Srebrenici i vrtića u Beču koji su donirali igračke.

"Nama je drago što iz Srebrenice ponovo odlazi pozitivna slika. Činjenica je da u našem gradu ima više djece nego što je kapacitet ove ustanove, tako da će nam u budućnosti biti cilj da proširimo te kapacitete, te da ovdje bude dovoljno mjesta za naše mališane", izjavila je Biljana Rakić, zamjenica načelnika Općine Srebrenica.

"Željela bih da apelujem na naše sugrađane da se zajedno pobrinemo da sve ostane u ovakvom stanju kao što je sad i da ovo igralište ne doživi sudbinu mnogih drugih", rekla je Vesna Jovanović, direktorica vrtića "Poletarac".

Pukovnik Wimmer je u svom govoru istakao kako je saradnja između etničkih grupa, kao i sa međunarodnim organizacijama i EUFOR-om, ključ za ostvarivanje mirne budućnosti za djecu BiH.

Nova medicinska oprema za bolnicu u Travniku

14. maja/svibnja 2015. godine, Tim za vezu i osmatranje (LOT) Turskog kontingenta EUFOR-a iz Travnika, donirao je novu opremu za porodiljski odjel bolnice u Travniku, u vrijednosti od 31.200 eura. Oprema je uručena tokom ceremonije kojoj su prisustvovali predstavnici organa vlasti i medicinskog centra.

Viši vojni predstavnik Turske vojske, pukovnik Savaş Celepoglu, kazao je da mu je drago što će donacija Turske pomoći mlađoj populaciji u ovoj općini.

“U ovoj bolnici rodi se 200 beba godišnje. Nadamo se da će našim donacijama budućnost ove djece biti olakšana”, rekao je pukovnik Celepoglu.

Direktor bolnice Mirsad Granov kazao je da je turska donacija od velikog značaja za bolnicu, te da su konačno nakon dvije godine uspjeti riješiti problem nabavke transportnog inkubatora.

“Zahvaljujući turskoj vojsci, uz inkubatore imamo još 14 vrlo bitnih medicinskih pomagala”, rekao je Granov, te dodao da će donirana oprema podići usluge bolnice na viši nivo.

Pripadnici Turske vojne misije družili su se sa pacijentima Pedijatrijskog odjela i uručili im skromne poklone

“Tokom naših redovnih sastanaka s predstavnicima bolnice, primijetili smo da bi nabavka opreme za novorođenčad, bolnici itekako bila korisna. Iskristili smo priliku da kroz projekat civilno-vojne saradnje (CIMIC), osiguramo donaciju za nabavku opreme”, rekao je major Erdogan Soyliyen, zapovjednik LOT kuće u Travniku.

“Duga”

Jačanje uloge žene u porodici i društvu

Humanitarno udruženje žena “Duga” je osnovano 1992. godine, a danas kao i u vrijeme osnivanja, ima istu misiju – da podigne kvalitet života porodice i pojedinca, te da ojača samopouzdanje i ekonomski osnaži žene i omladinu. Tokom njenog 23-godišnjeg postojanja, “Duga” je pomogla više od 150.000 ljudi.

„Udruženje je nastalo spontanijem djelovanjem grupe banjalučanki, žena humanista, sa ciljem da pomognu ranjivim kategorijama društva u tadašnjim uslovima: ženama i djeci žrtvama rata, izbjeglicama, kao i domicilnom stanovništvu svih nacija i narodnosti“, objašnjava u razgovoru za „Teme“ predsjednica asocijacije, gospođa Galina Marjanović.

Među mnogobrojnim članicama “Duge” su žene ljekari, psiholozi, ekonomisti i druge uspješne žene koje su od prvog dana osnivanja, osim humanosti i plemenitosti, shvatile i potrebu razvoja civilnog društva i trećeg sektora, odnosno nevladinih

organizacija, pa su se dobrovoljno obučavale kroz razne seminare i učestvovala na konferencijama, a sve u cilju da adekvatno pomognu svojim korisnicama.

“Danas, naše udruženje svoje usluge bazira na socijalnom programu, koji ima za cilj da ekonomski osnaži žene i njihove porodice. Tako provodimo razne aktivnosti u oblasti kulture, tradicije (izrada etno suvenira i tradicionalnih rukotvorina), zdravlja, ljudskih prava, turizma, a kroz edukativno-kreativne kurseve, pružamo podršku mladima i razvoju civilnog društva“, kaže gospođa Marjanović.

Veliki doprinos u ekonomskom jačanju žena

Koliko žene mogu utjecati na promjene u bh. društvu?

Marjanović: Žene mogu doprinijeti promjenama u svim oblastima bh.društva, ali uz veću podršku vlasti na svim nivoima, daleko većeg razumijevanja društva, te stvaranjem boljih uslova.

Šta smatrate svojim najvećim uspjehom do sada?

Marjanović: Uspjeh je naš kontinuitet, naša humana misija, a najveći uspjeh je što smo od osnivanja do danas, kroz razne vidove pomoći, uz veliki entuzijazam, pomogli više od 150.000 ljudi.

Saradnja sa međunarodnim organizacijama i uspjesi?

Marjanović: U nekim ranijim projektima, posredstvom UNDP-a, realizirali smo projekte koje je finansirala EU iz sredstava predpristupne pomoći. Sarađivali smo sa SFOR-om, UNHCR-om, *Women Shelters*, *Melteser Hilfsdienst*, ODA-om (Javna razvojna pomoć), kao i ministarstvima na entitetskom, odnosno državnom nivou. Moram naglasiti da su rukotvorine nastale u našoj kreativnoj radionici, uvrštene u UNESCO knjigu „Tradicionalna umjetnost i zanati u BiH“. Na Expo sajmu u Šangaju 2010. „Duga“ je izlagala svoje radove po odabiru Savjeta ministara BiH. U Seulu, na Međunarodnom sajmu žena inovatora, „Duga“ je

osvojila bronzanu medalju. 2011. dobila je Plaketu grada za humanost. U 2012. postala je članica Mreže za podršku ženama na selu. Prošle godine, Zmijanjski vez našeg udruženja uvršten je na UNESCO-vu listu Svjetske nematerijalne kulturne baštine, kao prvo nematerijalno dobro iz BiH.

Tradicija je bitna zbog očuvanja identiteta jednog naroda, jer pored jezika i kulture ona daje obilježje jednom narodu

Aktivnosti „Duge“ uglavnom se provode kroz humanitarni rad, izradu i prodaju tradicionalnih rukotvorina, radnu rehabilitaciju, organizovanje kurseva, priređivanje izložbi, etno večeri i druženja. „Što se tiče edukativnog programa, u „Duginu“ radionicu je uključeno oko 100 žena koje izrađuju tradicionalne rukotvorine. Izrađuju se i ekskluzivni odjevni predmeti, kao i suveniri, uz stručnu pomoć etnologa, dizajnera i umjetnika. Kurseve u „Dugi“ pohađaju djevojke i žene različitih starosnih dobi, a među njima ima dosta mlađih djevojaka koje su zainteresovane za stare zanate“, ističe gospođa Marjanović.

„Duga“ želi podsjetiti javnost i građane na njen dugogodišnji humanitarni i kreativni rad. I, nakon 23 godine, pokazati da se sa puno entuzijazma, ljubavi i ljubaznosti može učiniti mnogo za zajednicu. A, sve to, zahvaljujući svojim vjernim članovima, volonterima i nesebičnoj humanosti i posvećenosti.

Zaštita prirode u BiH

Svjetski dan zaštite okoliša

Svjetski dan zaštite okoliša obilježava se u više od sto zemalja širom svijeta svake godine 5. juna na godišnjicu održavanja Konferencije UN-a u

Stockholmu (1972.) posvećene okolišu, na kojoj je usvojen Program zaštite okoliša Ujedinjenih naroda (UNEP). Ovaj dan se proslavlja s ciljem podizanja globalne svijesti o preduzimanju mjera zaštite prirode i planete Zemlje.

Tematske proslave Svjetskog dana zaštite životne sredine su do sada uključivale inicijative za zaštitu zemlje, vode, ozonskog omotača, sprečavanje nepovoljnih klimatskih promjena i podršku održivom razvoju. Obilježavanja širom svijeta uključuju ulične skupove, biciklističke trke, koncerte sa pozitivnim porukama o zaštiti okoliša, sadnju drveća, recikliranje, kampanje čišćenja.

Ovaj dan spaja ljude iz svih slojeva društva u zajedničkom nastojanju da svoju okolinu učine čistijom, zelenijom i ljepšom, kako za sebe, tako i za buduće generacije.

Evropska unija podržava sektor zaštite okoliša u BiH i veoma je važan u procesu pristupanja EU, te gotovo zauzima jednu trećinu *acquis-a* Evropske unije. Podrška dodijeljena BiH ovom sektoru u prvoj generaciji Instrumenta za pretpristupnu pomoć (IPA 2007-2013) već iznosi oko 90 miliona eura. To uključuje i značajne infrastrukturne investicije, sa ciljem da se osigura poboljšana obrada otpadnih voda, spriječavanje daljeg zagađenja podzemnih voda koja je za piće, čime se smanjuje opasnost za zdravlje, bolji pristup pitkoj vodi, poboljšanje odlaganja otpada, a sve u skladu sa standardima i

zahtjevima odgovarajućeg zakonodavstva Evropske unije o zaštiti okoliša.

Zaštita prirode u BiH

U razvijenom svijetu se uveliko primjenjuje kriterij po kome se civilizacijska zrelost jednog naroda mjeri i njegovim odnosom prema prirodnoj i kulturno-historijskoj baštini. Sve zemlje EU su donijele zakonske mjere za zaštitu određenih lokacija koje su značajne za konzervaciju prirode kao „zaštićena područja“. Šta je sa Bosnom i Hercegovinom?

Prema izvještaju Evropske komisije, Bosna i Hercegovina postigla je ograničeni napredak u oblasti zaštite okoliša. Kako je navedeno, BiH treba da usvoji okvirni zakon o zaštiti životne sredine, u potpunosti preuzme direktivu EU o procjeni uticaja na okoliš i razvije sisteme za praćenje kvaliteta zraka. Oskudni podaci iz ove oblasti, koji se uglavnom mogu pronaći na web stranama entitetskih ministarstava, nisu ni grupisani ni sortirani na način da bi mogli poslužiti svim zainteresiranim.

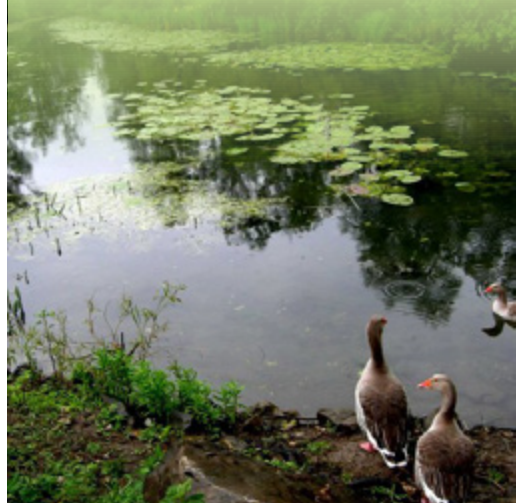
Zaštita okoline i zaštita prirode su dva osnovna zakonska koncepta pristupa okolini. Zaštita okoline ograničava uticaj postrojenja na okolinu,

a zaštita prirode ograničava promjene u prirodi, ekosistemima. Zaštita okoline se odnosi na područja namijenjena izgradnji, industriji, saobraćaju, poljoprivredi i drugim čovjekovim aktivnostima, dok se zaštita prirode odnosi na područja posebne prirodne vrijednosti u kojima je dozvoljeno ili je veoma ograničeno unošenje promjena u prirodne sadržaje.

Nesumnjivo je da BiH ima veliki broj prirodnih vrijednosti koje zaslužuju da budu zaštićene nekim od vidova zaštite. Nažalost, još ne postoji dovoljno funkcionalan sistem zaštite rijetkih i ugroženih vrsta i visokovrijednih prirodnih pejzaža, odnosno da se sa njima postupa u skladu sa principima održivog razvoja. Imajući u vidu opću situaciju u zemlji, ne samo iz oblasti zaštite prirode, jasno je da se moraju učiniti radikalniji potezi kako bi se na planu zaštite prirode krenulo naprijed. To se neće desiti sve dok javnost se ne uključi u podršku nadležnim institucijama koje rade na ovoj problematici. Pri tome se, prije svega, misli na nevladine organizacije, medije, fakultete i znanstvene institute koji bi trebalo da daju vlastiti doprinos u skladu sa svojim mogućnostima. Samo na taj način se može stvoriti opća društvena klima koja bi rezultirala značajnijim procesima u vidu uspostavljanja zaštićenih područja velikih površina.

Na području BiH zaštićeno je 16 rezervata prirodnih predjela, 8 prirodnih rezervata, 3 nacionalna parka, 8 specijalnih rezervata, 110 spomenika prirode. Ovaj podatak nam govori kako je broj zaštićenih

Park prirode Hutovo Blato se nalazi u jugoistočnom dijelu Bosne i Hercegovine. Na površini od 7411 ha nalaze se brojni izvori i jezera. Rezultati novijih istraživanja su pokazali da na ovom prostoru živi 165 vrsta ptica iz 39 porodica, 22 vrste riba iz 12 porodica, kao i 610 vrsta vaskularnih biljaka. Međunarodno vijeće za zaštitu ptica je 2001. godine uključilo Hutovo Blato na međunarodnu listu značajnih staništa ptica. Hutovo Blato se takođe nalazi i na listi močvara od međunarodnog značaja u skladu sa Ramsarskom konvencijom. Hutovo Blato je registrovano u UNESCO-u.

područja u odnosu na stepen biološke raznolikosti, biodiverziteta i druge prirodne vrijednosti BiH generalno veoma mali.

Una – Martin Brod

Strogi prirodni rezervati

1. Prašuma Perućica u sklopu Nacionalnog parka Sutjeska
2. Prašuma Lom na planini Klekovači kod Bosanskog Petrovca
3. Prašuma Janj kod Šipova
4. Prašuma Žuč-Ribnica kod Kaknja
5. Prašuma Plješevica kod Bihaća
6. Šumski rezervat Omar iznad Skender Vakufa
7. Šumsko područje Bukov Do kod Ljubinja
8. Šumsko područje Masna Luka na Čvrnsnici planini

Nacionalni parkovi

1. Sutjeska sa sjedištem u Tjentištu
2. Kozara sa sjedištem u Prijedoru
3. Una na Martin Brodu

Specijalni rezervati - geološki

1. Pećina Vjetrenica - Popovo Polje
2. Bijambarska pećina
3. Pećina Hrustovača u Vrhpolju kod Sanskog Mosta
4. Pećina Banja Stijena u Banja Stijeni kod Rogatice
5. Zemljane piramide kod Miljevine-Foča
6. Pećina Lednica u Resanovcima kod Bosanskog Grahova

Ornitološki

1. Hutovo Blato kod Čapljine
2. Jezero Bardača kod Srbca

Rezervati prirodnih predjela

1. Trebević planina iznad Sarajeva
2. Jahorina planina kod Pala
3. Suvajsko međugorje kod Bosanske Krupe
4. Kanjon Neretve od Jablanice do Drežnice
5. Kanjon Rakitnice između planina Bjelašnice i Visočice
6. Kanjon Vrbasa od Jajca do Banja Luke
7. Klisura Ujča kod Kladnja
8. Klisura Čude kod Olova
9. Klisura Miljacke od Pala do Kozije Čuprije – Sarajevo
10. Klisura rijeke Janj – Otoka kod Šipova
11. Vrelo Bune u Blagaju kod Mostara
12. Predjel Bašajkovac iznad Livna
13. Predjel Kruščica u Kruščici planini kod Viteza
14. Predjel Tisovac kod Busovače
15. Predjel Bistričak kod Zenice
16. Cijelj planina iznad Čajniča

Opća situacija u BiH, po mišljenju mnogih nevladinih udruženja, ogledalo je stanja u oblasti zaštite prirode. Nepoštivanje osnovnih zakonskih normi i neplanski razvoj doveli su do velikih devastacija okoliša, a time i visokovrijednih prirodnih područja. Generalno, u BiH je svijest o zaštiti okoline i prirode na veoma niskom nivou. S jedne strane, radi se o nedostatku osnovne kulture i nedovoljnoj euclidranosti stanovništva, dok s druge strane, kod određenog sloja stanovništva postoji jasna želja za sticanjem profita, pri čemu se ne preže ni od najradikalnijih zahvata u okoliš. Nepostojanje kvalitetnog pravnog sistema omogućava, odnosno, dozvoljava radnje koje bi trebale biti sankcionisane prema već postojećim zakonima. Također, već zaštićena područja nisu nikakav garant da će priroda u njima biti očuvana u skladu sa vidom zaštite koja bi trebala da egzistira na tom području. Stoga, zadatak nevladinih organizacija, kako ističu njihovi predstavnici, nije nimalo lagan. Stalno potiskivanje okolinskih tema iz vidokruga javnosti, a u korist drugih važnijih problema, dovela je do još nemarnijeg odnosa prema prirodi. Logično je da inicijative i ideje o aktivnostima zaštite prirode, pored zvaničnih institucija, moraju dolaziti i od strane NVO-a i lokalne zajednice. Međutim, lokalna zajednica često ne prepoznaje prednosti i šanse

Maglić (Nacionalni park Sutjeska)

Bijambare

koje se ukazuju prilikom zaštite određenih područja i vrsta. Naprotiv, te aktivnosti se u startu odbacuju iz često neopravdanih razloga koji su očigledno plod neinformiranosti i neznanja. To svakako koči zakonske procedure zaštite područja koje se trenutno provode od strane resornih entitetskih i kantonalnih ministarstava. Dakle, ekološke organizacije su te koje trebaju povući osnovne inicijalne poteze prilikom zaštite prirode. Međutim, ostaje nada da će vlasti i javnost u BiH što prije prepoznati važnost zaštite prirode i zaštićenih područja pogotovo imajući u vidu da je sektor zaštite okoline jedan od visoko rangiranih prioriteta Evropske unije u procesu integracije.

Trenutno zaštićena područja u BiH koja funkcioniraju u skladu sa zakonom

Sutjeska-nacionalni park, Kozara-nacionalni park, Hutovo blato-park prirode, Blidinje jezero-park prirode, Skakavac-spomenik prirode, Prokoško jezero -spomenik prirode, Bijambare-zaštićeni pejzaž, Vrelo Bosne-spomenik prirode, Bardača-Ramsarsko područje, Una-nacionalni park

Prokoško jezero

MNOGO VIŠE OD VOJSKE

ORUŽANE SNAGE BiH

UZ OBUKU
I PODRŠKU EUFOR-A